

RETRAT

Al doctor Josep Saló

Frescor tèbia, ombra blanca,
poma d'olor en un vell calaix de roba blanca.
Infant que sap saltar la tanca.

Fressa de rusc al ple.
Damunt la terra càlida de juny, el vent serè.
Aigua beneita, pa morè.

Bàlsam. Mans de germana
òrfena, un poquet més gran.
Campana d'àngelus que es va elevant...

La bona terra per la santa grana.

25 octubre 1941

• GLOSSARI

Tanca: f. **1 1** Reixa, estacada, bardissa, paret de pedra seca, etc., amb què se circumda un espai de terreny, amb què es tanca una obertura. *Una tanca d'atzavares.* **1 2** Separació de fusta entre terrenys, habitatges o propietats.

Fressa: f. Soroll, brogit, continuat. *La fressa de les fulles agitades pel vent. La fressa de l'aigua del torrent. Sentir fressa. Fer fressa. La fressa dels cucs de seda quan mengen.*

Rusc: m. **1** Habitable d'una comunitat d'abelles constituït per una

estructura fabricada amb cera i formada per nombroses cel·les hexagonals. 2 Clos artificial destinat a allotjar un eixam d'abelles que permet fàcilment l'aprofitament de la mel i de la cera que elaboren.

Al ple: de **Ple:** m. **1** Que conté de quelcom tant com permet la seva capacitat. *Una ampolla plena de vi. La sala estava plena de gent. El tramvia anava ple. Ple a vessar.* **2** Que conté una gran quantitat. *El port és ple de naus. Un estany ple de peixos. Un jardí ple de flors.*

Bàlsam: m. Oleoresina aromàtica que s'espesseix ordinàriament en contacte de l'aire i conté àcid benzoic o cinàmic.

Àngelus: m. Oració que diuen els catòlics al matí, al migdia i al vespre en recordança de la salutació angèlica.

Grana: del verb **granar:** v. intr. **1 1** Un cereal, produir gra. *El blat ha granat tard.* **1 2** Una planta, fer grana. **Grana:** Llavor.

• **HORITZÓ D'EXPECTATIVES I CLAUS PER AFAVORIR LA COMPRENSIÓ**

Es tracta d'un retrat de tipus impressionista, a base de pinzellades soltes. La persona retratada correspon a la germana Josefina, una dominica que atenia els malalts al sanatori de Puig d'Olena. Segons Margarida Prats, el fet que dediqui el poema al doctor Saló es deu que en aquella època devia ser mal vist, per part d'un home, de compondre un poema adreçat a una religiosa. Així, doncs, aquesta seria la manera d'evitar les "males llengües". El mot "poquet" denota l'origen valencià de la dominica.

1. El poema està dedicat al doctor Josep Saló. Busca qui era i explica quina relació va tenir amb M. Torres. Per fer-ho, et pots ajudar amb aquesta adreça, on es transcriu una entrevista que li van fer als 93 anys (21-9-2006):

http://www.comb.cat/cat/comb/publicacions/memoria/salo_serra.pdf

Josep Saló i Serra va néixer a Girona el 26 d'abril de 1913. Va estudiar medicina a Barcelona i, al 6è curs, es va posar malalt de tuberculosi. Va ser enviat al sanatori de Puig d'Olena. Llavors va esclatar la guerra. El Dr. Saló no va poder acabar la carrera fins a la fi de la contesa. La seva guerra era amb el bacil de Koch. A Puig d'Olena es va passar un any sense moure's del llit, amb febre. El que primer era pulmonar, després es va escampar per la pell i pels ossos. Va ajudar-lo a curar-se el fet de prendre el sol. Es va curar al mateix temps que va acabar la guerra. Amb paraules seves: "A Puigdolena vaig coincidir amb el poeta Màrius Torres, aleshores malalt. Ell hi va estar ingressat uns set anys, i hi va morir l'any 1942. Entre ambdós va néixer una gran amistat, fins i tot va dedicar-me uns poemes manuscrits, que fa tres anys vam lliurar a l'abadia de Montserrat." Després de curar-se encara anava a Puig d'Olena, on es va quedar per exercir-hi de metge intern. Hi va treballar des de la fi de la guerra fins a l'any 1949. Posteriorment se'n va anar a viure a Manresa, on va desenvolupar la seva carrera professional i va ser un membre destacat en l'àmbit social per diferents motius. (Veieu la pàg. web abans citada.)

Josep Saló congenià amb Màrius Torres de seguida que el va conèixer; en aquell moment Saló era encara estudiant de medicina, mentre que Torres ja havia acabat la carrera i exercit com a metge;

ambdós eren, endemés, melòmans. Per un acord tàcit mai no parlaven de religió ni de política, car eren de creences i pensaments diferents. L'amistat que es creà entre ells era més forta que les diferències ideològiques que els separaven.

Màrius Torres, Mercè Figueras i Josep Saló

El president Jordi Pujol i Josep Saló, en la presentació del llibre de la seva esposa Dolors Orfila.

2. Explica quin recurs fa servir el poeta per retratar una persona.

L'enumeració.

3. Fes un poema en què retratis una persona coneguda (familiar, amic o amiga, personatge famós, etc.) servint-te d'aquest recurs.

4. El poema es basteix a base de substantius i sintagmes adjectivals. En canvi, hi apareixen ben pocs verbs. Busca els verbs del poema i identifica'n el temps verbal i la persona.

- sap saltar (v. saber, 3a pers. sing., present d'indicatiu; v. saltar, infinitiu)

- es va elevant (perífrasi de duració *anar* + *gerundi*, 3a pers. sing, forma pronominal)

- grana (v. granar, 3a pers. sing., present d'indicatiu)

5. Màrius Torres retrata una religiosa. Busca en el poema mostres que ens indiquen que fa referència a una "germana".

ombra blanca: Fa referència a l'hàbit.

aigua beneita

campana d'Àngelus: Fa referència al toc de les campanes que crida a l'oració.

La bona terra per la santa grana: "la santa" pot fer referència a la religiosa i a la seva bondat. Els bons actes poden donar fruit (com els fruits que pot donar una terra de bona qualitat).

6. En el vers 9è s'esmenta una "campana d'Àngelus que es va elevant". Busca quin era el toc de campana de l'Àngelus i esmenta quins altres tocs de campana hi poden haver. Per Internet pots fer ús de les següents adreces:

<http://campaners.com/php/textos.php?text=1017> Text de Francesc Llop i Bayo, publicat a *Iglesia en Valencia*, València, 1991

http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0087635

L'enciclopèdia, Enciclopèdia catalana, SAU

El toc de l'Àngelus és una crida a l'oració en record del moment de l'Encarnació. Hom diu que es tocava al capvespre perquè hom creia que aquest havia estat el moment de l'avís de l'àngel a Maria. Es diu també que Calixt III, en memòria de la presa de Constantinoble davant dels turcs, el va proposar a tota la cristiandat.

Aquest toc d'oració es tocava tres vegades: a l'alba, al migdia i al capvespre.

Altres tocs de campanes:

N'hi ha que assenyalen pràctiques religioses, com el toc de l'Àngelus: tocar a missa, a rosari; defuncions: a morts (lent i solemne i variant segons l'edat, el sexe i l'estat del difunt); naixements: a bateig (alegre i variant segons el sexe del nou nat); i altres: a mal temps, a foc, a sometent. Les hores són assenyalades

per la campana gran, mentre que una de més petita assenyala els quarts.

7. Busca informació sobre la Trobada de campaners d'Oos de Balaguer. Per quin motiu es duu a terme? En què consisteix l'ofici de campaner?

Podeu buscar informació a:

"El campaner. Un ofici al llindar de la desaparició?"

<http://www.campaners.com/php/textos.php?text=2163> (Text de Daniel Vilarrubias)

<http://campaners.com/php/textos.php?text=3677> (Text de M. José Rodríguez, article aparegut a "El Punt", 24-04-2009)

L'objectiu d'aquestes trobades és de recuperar la veu dels campanars de Catalunya i de reflexionar sobre el present i el futur de l'ofici de campaner, que tan sols s'exerceix en campanars molt específics del nostre país.

Tradicionalment era un ofici transmès de pares a fills. Era l'encarregat de fer repicar manualment les campanes de l'església, i se sabia els diferents tocs. Tenia cura de les campanes, les tasconava, engreixava els seus eixos i batalls... L'ofici es va anar perdent amb la mecanització dels campanars. Tocar les campanes era tot un art.

8. Recompon el poema afegint tu els adjectius, els substantius i les expressions que manquen en els espais buits. Observa com vas canviant el sentit del poema.

RETRAT

Al doctor Josep Saló

Frescor _____, ombra _____,
poma _____ en un _____ calaix de roba blanca.
Infant _____.

Fressa de rusc _____.
Damunt la terra _____ de juny, el vent _____.
Aigua _____, pa _____.

Bàlsam. Mans _____
_____, un poquet més _____.
Campana _____ que es va elevant...

La _____ terra _____.

9. Activitat creativa: A partir d'un llistat de mots, fes el retrat d'una persona (descripció poètica).

Exemple de mots que pots emprar:

- Flors: rosa, violeta, clavell, lliri, gerani, pensament...
- Colors: vermell, blau, groc, rosa, lila, blanc...
- Fruites: préssec, cirera, maduixa, pruna...
- Instruments musicals: violí, piano, harmònica, flauta...
- Imatges concretes preses de la natura: oreneta, núvol, aigua, cel, terra...
- Aliments: pastís, sopa, blat, bombó, caramel...
- Altres: cistell, camí, àngel...

10. Fes l'anàlisi formal d'aquest poema: mètrica, rima i estrofisme.

RETRAT

Al doctor Josep Saló

Frescor tèbia, ombra blanca,	6(3+3)A	fem.
poma d'olor en un vell calaix de roba blanca.	12A	fem.
Infant que sap saltar la tanca.	8A	fem.
Fressa de rusc al ple.	6b	masc.
Damunt la terra càlida de juny, el vent serè.	12(6+6)B	masc.
Aigua beneita, pa morè.	8B	masc.
Bàlsam. Mans de germana	6c	fem.
òrfena, un poquet més gran.	8D	masc.
Campana d'àngelus que es va elevant...	8(4+4)D	masc.
La bona terra per la santa grana.	10C	fem.

El poema està format per 3 estrofes. Les dues primeres són tercets (3 versos cadascuna) i la tercera, en aparença, també. Però darrere i per separat hi ha un últim vers (decasíl·lab) que rima amb el primer vers de la tercera estrofa. Es tracta de versos polisíl·labs, tot i que mantenen certa regularitat mètrica (les dues primeres estrofes, per exemple, tenen la mateixa versificació: 6, 12, 8). La major part dels versos són d'art major (octosíl·labs, un alexandrí amb cesura 6+6 i un decasíl·lab), mentre que la resta són hexasíl·labs (el primer amb cesura 3+3).

L'últim vers actua a manera de conclusió.